

II Всеукраїнська науково-практична конференція “Актуальні проблеми хімії та хімічної технології”, 21 – 23 листопада 2016 р.

Морфологія і магнітні характеристики покриттів тернарними сплавами заліза і кобальту з молібденом і вольфрамом

Ірина Єрмоленко*, Марина Вєдь, Микола Сахненко

*Національний технічний університет
"Харківський політехнічний інститут"
ntu_hpi16@ukr.net*

Вступ. Сталий розвиток сучасної промисловості передбачає використання матеріалів з підвищеними експлуатаційними характеристиками, що висуває на перший план питання удосконалення та розробки нових технологій синтезу багатофункціональних систем. На думку багатьох дослідників [1], перспективним є електрохімічний синтез покриттів сплавами металів тріади заліза з тугоплавкими компонентами, оскільки надає можливість поєднання властивостей, притаманних сплавотвірним компонентам. Більшість авторів, роботи яких присвячено формуванню бінарних сплавів заліза та кобальту з $d^{4,5}$ -елементами, відмічають синергійний ефект, що виявляється в реалізації підвищених експлуатаційних характеристик покриттів порівняно з індивідуальними компонентами [2, 3].

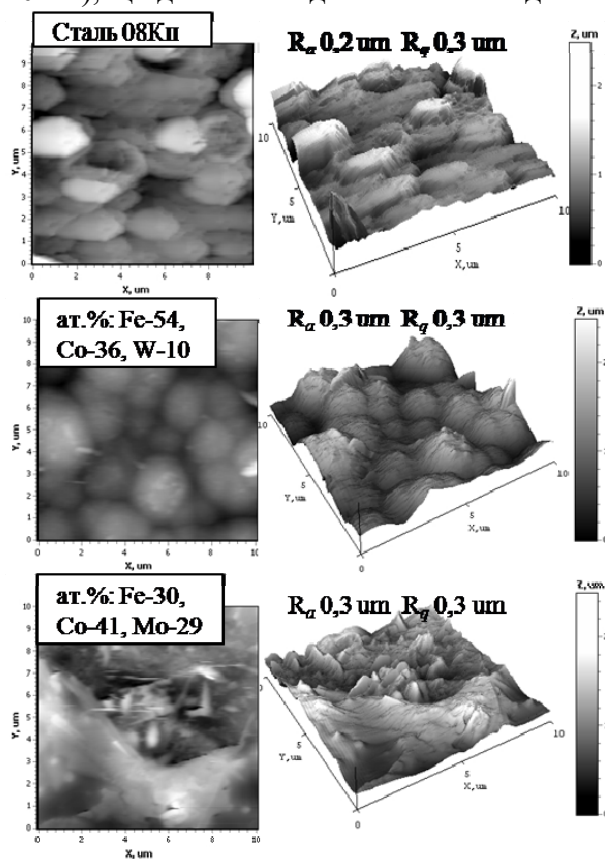
В роботі обговорюються особливості одержання покриттів Fe–Co–W і Fe–Co–Mo, результати аналізу їх кількісного складу та функціональних властивостей.

Матеріали і методи. Покриття Fe–Co–W і Fe–Co–Mo формували на сталевому (08Кп) носії з цитратного електроліту на основі Fe(III) (рН 3,3–4,6) уніполярним імпульсним струмом з амплітудою 3–6 А/дм² в діапазоні тривалості імпульсу t_i $1 \cdot 10^{-2}$ – $2 \cdot 10^{-2}$ с і паузи t_p $1 \cdot 10^{-2}$ – $5 \cdot 10^{-2}$ с. Підготовку зразків здійснювали за стандартною методикою. Елементний склад і морфологію покриттів визначали методом EDX–спектроскопії. Топографію поверхні досліджували за допомогою АСМ–сканування контактним методом з використанням зонду CSC–37. Магнітні властивості покриттів визначали за допомогою магнітометра з вібруючим зразком у полях до 20 кЕ.

Результати. В режимі імпульсного електролізу одержані покриття сплавами Fe–Co–W і Fe–Co–Mo з широким діапазоном вмісту тугоплавкого компоненту 8–28 ат.% і виходом за струмом 65–80%. За даними EDX–спектроскопії покриття Fe–Co–W характеризуються більш рівномірним розподілом елементів по поверхні, ніж Fe–CoMo. Порівняння результатів АСМ–сканування поверхні підкладки і гальванічних сплавів свідчить про розвинення поверхні останніх (рис. 1). Покриття Fe–Co–W характеризуються глобулярною структурою, причому зерна розміром 2,5–3,0 нм формуються з менших (0,2–0,5 нм) сфероїдів. На поверхні Fe–Co–Mo візуалізуються ділянки

II Всеукраїнська науково-практична конференція “Актуальні проблеми хімії та хімічної технології”, 21 – 23 листопада 2016 р.

різної морфології, зокрема гексагональна кристалічна ґратка, типчина для кобальту, з достатньо гострими виступами. Розмір кристалітів коливається в широких межах 0,10–1,75 мкм. Результати вимірювання магнітних характеристик указує на наявність аморфної фази в одержаних осадах, про що свідчить згладжування в інтервалі насичення, яке для сплаву Fe–Co–W є більш вираженим. Виявлено ступінчастий характер насичення намагнічування і розмагнічування сплаву Fe–Co–Mo, що свідчить про наявність в покритті принаймні двох магнітних фаз. Імовірно завдяки цьому коерцитивна сила для покриття Fe–Co–W (70–80 Oe) перевищує показник для Fe–Co–Mo (7–10 Oe), що дозволяє віднести останнє до магнітом’яких матеріалів.

Рис. 1. 2D і 3D-карти поверхні підкладки та покриттів. Площа сканування 10 μm × 10 μm.

Висновки. Застосування імпульсного електролізу дозволяє одержувати покриття Fe–Co–W і Fe–Co–Mo з широким діапазоном вмісту тугоплавких компонентів та розвинутою поверхнею різної морфології. Електролітичний сплав Fe–Co–W є магнітом’яким матеріалом, що відкриває перспективи його застосування в системах зберігання інформації.

Література

1. Tsyntaru N. Modern Trends in Tungsten Alloys Electrodeposition with Iron Group Metals / N. Tsyntaru, H. Cesiulis, M. Donten et al. *Surface Engineering and Applied Electrochemistry*. 2012, **48**(6), 491.
2. Каракуркчи А.В. Электроосаждение двойных и тройных сплавов железа из цитратных электролитов / А.В.Каракуркчи, М.В.Ведь, Н.Д.Сахненко и др. *Нанотехнологии: Наука и производство*. – 2014. – № 3(30). – С. 24 – 27.
3. Ved' M. V. Functional Properties of Fe–Mo and Fe–Mo–W Galvanic Alloys / M.V.Ved', M.D.Sakhnenko, H.V.Karakurkchi et al. *Material Science*. – 2016. – V. 51, No 5. – pp. 701–710. DOI:10.1007/s11003-016-9893-5.